

A „SÁNTA DERVIS” NYOMÁBAN egy haldokló tónál

Az SZTE geográfusa, Szilassi Péter (képünkön) mellett a bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium földrajz szakos tanára, Gruber László, illetve a sárbogárdi Petőfi Gimnázium földrajz tanára, Novák Kovács Zsolt, valamint dr. Streicher Mátyás szekszárdi orvos is a „sánta dervis”, vagyis Vámbéry nyomában járt.

3000 KILOMÉTERNÉL IS TÖBBET UTAZOTT, ESETENKÉNT 50 FOKOS HŐSÉGBEN – VÁMBÉRY, ÓNODY ÉS ALMÁSY NYOMDOKAIT KÖVETVE – KÖZÉP-ÁZSIÁBAN SZILASSI PÉTER. AZ SZTE TERMÉSZETI FÖLDRAJZI ÉS GEOINFORMATIKAI TANSZÉK DOCENSÉT, A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG ALELNÖKÉT ARRÓL IS KÉRDEZTÜK, HOGY EGY TANULMÁNYÚT MIKÉNT HASZNOSUL A KUTATÁSBAN ÉS OKTATÁSBAN.

 Újszászi Ilona

AZ AMU-DARJA ÜZENETE

Közép-Ázsia egyik leghosszabb folyója, az Amu-darja partján, a gyapottermő vidéken a túllöntözött terület szikeseedik, vagyis a sótartalma növekszik. Ezzel a pazarló módszerrel nemcsak a vizet használja föl rosszul, hanem a talajt is tönkreteszi az ember. Az Aral-tó környékén és az Amu-darja partján óriási és – történelmi léptékekkel mérve – viharos gyorsaságú a pusztulás és pusztítás az ember helytelen döntései következtében. Ezt látva a Duna–Tisza közén élőkre gondoltak a magyar geográfusok, akik szerint óvni kell a magyarországi talaj jó minőségét.

– *Az Aral-tó drámájáról az 1980-as évek óta hallani és olvasni. A totális környezeti katasztrófáról milyen a szegedi földrajztudós pillanatfelvétele?*

– Elképesztő az Aral-tó pusztulásának a nagyságrendje! Ezt a terepen megtapasztalni olyan tanulságokkal szolgált, amelyekről nem lehet elég beszélni, írni! Gondoljunk csak el: e vízfelület nagysága a múlt század közepén még akkora volt, mintha száz Balatont egymás mellé tennénk a térképen, vagy mint a mai Magyarország kétharmada. Ez a hatalmas vízfelület mára a tizedére csökkent! Másképpen szólva: ott az '50-es évek végén egy esztendőben annyi halat halásztak, amennyi a mai Magyarország éves halszükségletét fedezte volna. Ám a halban gazdag Aral-tó helyén ott maradt egy Aral-kumnak nevezett

sós sivatag. Innen, az egykori tó medréből a szél széthordja a nagyhatású rovarméreg, a DDT maradványaival és az egyéb vegyszerekkel szennyezett port. Ez bekerül a táplálékláncba, ezt lélegzik be a helyiek, akik maszkot viselve igyekeznek védekezni a mérgező por ellen. De ennek hatásosságáról sokat elárul a két számadat: az Aral-tó körüli levegőben évente 40-50 millió tonna por kavarg, s e vidéken háromszor annyi a rákos beteg, mint más területeken. Óriási változást hozott az is, hogy eltűnőben a tó, így a nagyobb vízfelületeknek a klímára gyakorolt hatása – ami azt jelenti, hogy a vízfelület télen fűt, nyáron hűt – megszűnt. Így aztán 2019 nyarán, az Aral-tó környékén járva megtapasztalhattuk, az ember számára mennyire elviselhetetlen az 50 fokos hőmérséklet, a poros levegő.

– *E krízisterület bejárása milyen tanulságokkal szolgálhat?*

– Beláthatatlanok a Kazahsztán, Üzbegisztán és Türkmenisztán határvidékén bekövetkezett környezeti katasztrófa hatásai. Utazásunk elsődleges és aktuális célja az Aral-tó környezeti megismerése, majd megismertetése. Mert az ott tapasztaltak figyelmeztetnek minket arra, hogy a vizeinket és a talajainkat gondosan kell kezelni, ezekkel jól kell gazdálkodnunk, minőségüket és jellemzőiket óvni kell.

– *Adaptálhatóak-e az ottani problémák a mai magyarországi viszonyokra?*

– Igen, mert hazánk területén a természeti erőforrások szűkösek. Úgy is mondhatnám, hogy nekünk „csak”

Fotók: Szilassi Péter, Gruber László

vizünk és talajunk van olyan bőséggel, ami európai és világméretben is számottevő. Kulcskérdés, hogy ezeket a kincseket miként tudjuk megőrizni a jövő generációi számára. A klímaváltozás sürgetővé teszi, hogy erőforrásainkat a fenntartható gazdálkodás jegyében használjuk.

A Vámbéry nyomdokain járt, környezeti katasztrófa veszélyéről szól az SZTE geográfusa című teljes interjú elolvasható itt:
<https://u-szeged.hu/sztechirek/2019-oktober/vambery-nyomdokain-jart>

SELYEMÚTON A SIVATAGBA

Az állattani és néprajzi gyűjtőnek számító Almásy György gróf a Selyemút városaiban tett utazásokat. Bukhara, Szamarkand és Khiva mellett az SZTE geográfusa, Szilassi Péter és útítársai behatoltak a Kizil-kum sivatagba, ahol három-négyezer éves sziklarajzokat láttak, de ősmaradványokra, dinó-csontokra is leltek.

A NYELVZSENI ÉS A DINNYEMAG

Vámbéry Ármin az első európai utazó, aki Nagy Sándor után, 1862-ben eljutott Közép-Ázsiába, amelyről ő szolgáltatta az első információkat földrajzi és kultúrtörténeti szempontból. Vámbéry alapította a világ első turkológiai tanszékét, Arany Jánossal levelezett, Vörösmarty Mihállyal jó barátságot ápolt. Nem végzett egyetemet a magyarok őshazáját kutató orientalista, aki több mint egy tucat nyelven beszélt. Életműve és kutatási eredményei kevésbé ismertek. Holott például a Dervisruhában Közép-Ázsián át című műve vagy a Küzdelmeim című önéletrajza elektronikusan is hozzáférhető. Az üzbég nyelvet Vámbéry Ármintól tanulta meg Ónody Bertalan, aki turkesztáni méz-édes dinnye és gyümölcsök magvait hozta haza 1875-ös útjáról. A Khiva dinnyészete című szakmunkája mellett megírta visszaemlékezéseit, ugyanakkor a terület földrajzi viszonyait feltárta és bemutatta a magyar közönségnek.